

Aanbodeconomie en rationele verwachtingen

Sterker dan uit voorgaande Miljoenennota's spreekt uit de *Miljoenennota 1988* een aanbodeconomische geloofsovertuiging. Werd in het verleden nog wel eens gekeken naar het nationale spaaroverschot en de binnenlandse bestedingen, nu wordt daar met geen woord meer over gerept. De macro-economische beleidscoördinatie tussen overheid en sociale partners is eveneens geruisloos van het toneel verdwenen. In plaats daarvan moeten 'prikkel' en 'de marktwerking' voor optimale uitkomsten zorgen. De 'wig' en het wettelijk minimumloon zijn de grote boosdoeners op de arbeidsmarkt. Subsidies versjiteren de werking van andere markten. Ook de belastingverlaging past goed in het aanbodeconomische straatje. Van de overheid valt in het algemeen weinig goeds te verwachten. Hoe kleiner de collectieve sector, hoe beter.

Dat het kabinet in toenemende mate op het aanbodeconomische kompas vaart, is zijn goed recht. Zolang het maar aannemelijk weet te maken dat dit de beste manier is om duurzame economische groei en volledige werkgelegenheid te bereiken. Zoals de WRR onlangs heeft aangetoond 1), zijn in ons land in beginsel de mogelijkheden aanwezig om de economie met meer dan 4% per jaar te laten groeien en de onvrijwillige werkloosheid uit te bannen. Dit kan op zodanige wijze dat tegelijkertijd het financieringstekort verdwijnt, de handelsbalans in evenwicht blijft en de milieuverontreiniging binnen de gestelde normen blijft. De kunst van het beleid is ervoor te zorgen dat deze mogelijkheden tot het uiterste worden benut. Blijkens de *Macro Economische Verkenning* wil dat echter nog niet erg lukken 2). De groei bedraagt volgend jaar maar 1%, de werkloosheid kan met pijn en moeite met 25.000 dalen en het financieringstekort loopt slechts enkele tienden van procenten terug. Is het aanbodbeleid wel zo succesvol als het kabinet ons wil doen geloven?

Het probleem van de WRR-exercities is dat er niet bij wordt verteld wat men moet doen of laten om die grote groeimogelijkheden van de Nederlandse economie te benutten. De constatering dat 500.000 werklozen een potentiële toegevoegde waarde van vele miljarden gulden vertegenwoordigen, creëert op zich zelf nog geen enkele baan. Toch vallen uit de WRR-studie wel een paar dingen af te leiden die van belang kunnen zijn voor een beoordeling van het beleid zoals dat in de Miljoenennota is terug te vinden. Overduidelijk blijkt uit alle scenario's dat voor hogere groei en lagere werkloosheid een substantiële verhoging van de investeringsquote noodzakelijk is. In het afgewogen-groeiscenario bij voorbeeld, dat een mooie combinatie vormt van evenwichtige groei, volledige werkgelegenheid en een schoon milieu, zou de bruto investeringsquote van 17% nu tot 22% in 1995 moeten toenemen. Dit vergt een gemiddelde jaarlijkse groei van de investeringen in vaste activa van 7,4%. In 1985 en 1986 is dit cijfer ruimschoots gehaald, maar dit jaar zakt de investeringsgroei terug naar 4% en voor volgend jaar wordt in het geheel geen groei meer verwacht. In samenhang daarmee stagneert ook de groei van de werkgelegenheid. Er is dan ook geen enkele reden voor de tevredenheid op bladzijde 42 van de Miljoenennota, waar wordt opgemerkt dat „de bedrijfsinvesteringen (...) zich bevredigend (blijven) ontwikkelen”.

De kernvraag is juist welke bijdrage het beleid tot een verdere verhoging van de bedrijfsinvesteringen kan le-

veren. Zoals in de Miljoenennota wordt beschreven, heeft de rentabiliteit op het eigen vermogen, mede dank zij de forse loonmatiging, thans een zeer bevredigend niveau bereikt. Ook met de solvabiliteit is het inmiddels weer in orde. Grote delen van het bedrijfsleven zwemmen in de liquide middelen. Aan de financiële randvoorwaarden voor investeringsherstel is voldaan. Waar het nu op aankomt is dat ondernemers en investeerders voldoende perspectieven op lange termijn zien om hun middelen in ons land te beleggen. Hoe meer zij kunnen rekenen op duurzame economische groei, hoe meer vertrouwen zij ook kunnen hebben ten aanzien van hun toekomstige rendementen en hoe groter hun investeringsbereidheid zal zijn. Er is dan geen reden meer om het kapitaal in grote hoeveelheden de grens over te brengen naar landen waar de vooruitzichten kennelijk als beter worden beoordeeld.

De belangrijkste onzekerheden waar investeerders mee kampen, zijn gelegen in de internationale conjunctuur en de ontwikkeling van hun specifieke markten. Overheden – zeker die van een klein land – hebben daarop geen noemenswaardige invloed. Het enige wat zij kunnen doen is ervoor te zorgen dat de onzekerheden in de 'omgeving' waarin het bedrijf opereert, zoveel mogelijk worden beperkt. In dit verband is het van groot belang dat het beleid gericht blijft op een structureel lage inflatie, een vaste wisselkoers met onze belangrijkste handelspartner en een gematigde loonkostenontwikkeling. Ook is het van belang dat wordt vastgehouden aan het beleid ter vermindering van het financieringstekort, want hoge tekorten veroorzaken instabiliteit in de collectieve sector en daarbuiten. Op andere onderdelen is het kabinetsbeleid echter veel minder consistent. Zo is er grote verwarring over wat de overheid op lange termijn als haar rol ziet op een aantal markten waar zij dominant aanwezig is. Te denken valt aan de sector van de gezondheidszorg, het onderwijs, de woningmarkt, de culturele en sociale sector. Daar weet men vandaag niet welk nieuw beleid er morgen weer uit de hoge hoed komt. Het spreekt vanzelf dat dit voor potentiële ondernemers en investeerders geen stimulans vormt om deze markten te betreden. Dat betekent dat daar belangrijke groeikansen worden gemist.

Het paradoxale is dat een op zich zelf consistent beleid om het financieringstekort te verminderen, overal in de collectieve sector tot onzekerheid en onvoorspelbaar gedrag leidt. Dit gaat ten koste van collectieve en particuliere investeringen en daardoor van de groei, die juist de beste remedie is om het financieringstekort te doen dalen. Het kabinet bijt zich zelf op die manier in zijn staart. Naast de duidelijkheid ten aanzien van het financieringstekort is het daarom van groot belang dat er ook duidelijkheid wordt geschapen over wat de overheid op lange termijn van plan is met sectoren als het onderwijs en de gezondheidszorg. Zolang de verwarring daar voortduurt, laten potentiële aanbieders het afweten. Dan helpt geen aanroepen van de aanbodeconomie. Dan stuit je gewoon op rationele verwachtingen.

L. van der Geest

1) WRR, *Ruimte voor groei*, 's-Gravenhage, 1987.

2) Centraal Planbureau, *Macro Economische Verkenning 1988*, 's-Gravenhage, 1987.